

**ԿԱՆԱՆՑ ԵՎ ՏՂԱՍԱՐԴԿԱՆՑ ԽՈՍՔԱՅԻՆ
ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ.
ԹԵՐԱՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՆՐԱՆՑ ԽՈՍՔՈՒՄ**

Գենդերի և լեզվի վերաբերյալ ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս, որ տղամարդիկ և կանայք խոսում են տարբեր կերպ, այսինքն նրանք նախընտրում են լեզվական տարբեր միջոցներ և ոճեր իրենց միտքն արտահայտելու համար: Սույն հոդվածի նպատակն է ուսումնասիրել տղամարդկանց և կանանց խոսքը, բացահայտել երկու սեռերի ներկայացուցիչների խոսքային առանձնահատկությունները: Հոդվածում ուսումնասիրվում են թերասությունները տղամարդկանց և կանանց խոսքում, պարզաբանվում, թե որ սեռին է ավելի բնորոշ կիրառելու այդ լեզվական ռազմավարությունը:

Քանայի բառեր. *հաղորդակցային տարբերություններ, տարբեր լեզվական միջոցներ, ընդհատում, թերասություններ, արական և իգական սեռ, տղամարդիկ և կանայք, գենդեր*

Կանանց և տղամարդկանց հաղորդակցային տարբերությունները երկար ժամանակ գտնվել են գիտնականների ուսումնասիրության կենտրոնում /Lakoff, 1975; Coates, 1986; Aries, 1976/: Հիմնվելով երկու սեռերի խոսքային առանձնահատկությունների վերաբերյալ իրենց կատարած հետազոտությունների վրա՝ գիտնականները պնդում են, որ լեզվի միջոցով մատնանշվում է տղամարդկանց խոսքի գերակայությունը կանանց խոսքի նկատմամբ, և տղամարդկանց լեզուն համարվում է նորմա, իսկ կանանց լեզուն դիտարկվում է որպես նորմայից շեղված՝ համարվելով ստորադրյալ (inferior): Տղամարդիկ նախընտրում են հաղորդակցման «մրցակցային» ոճը (competitive style of discourse). նրանք հակված են հակառակվելու խոսակցի կարծիքին և առաջ քաշելու իրենց սեփական մտքերը: Կանայք նախապատվություն են տալիս դիսկուրսի այսպես կոչվող «համագործակցական» ոճին (cooperative style of discourse)՝ խոսակցի հետ կիսելով միևնույն կարծիքը և այդպիսով գրուցակիցների միջև հաստատելով համերաշխություն /Aries, 1976; Coates, 1996; Coates, 1998/:

Սկսած մանկությունից՝ արական և իգական սեռերի երեխաներին վերաբերում են տարբեր կերպ, նրանց հետ զրուցում են տարբեր լեզվական միջոցների կիրառությամբ: Դա հանգեցնում է նրան, որ տղա և աղջիկ երեխաները ձևավորում են իրենց խոսքը տարբեր լեզվական միջոցներով: Կարելի է ասել, որ նրանք մեծանում են տարբեր աշխարհներում, նույնիսկ եթե ապրում են միևնույն ընտանիքում: Տարբեր սեռի երեխաների համար նախատեսված խաղերը իրենց հերթին առաջնորդում են տղաներին և աղջիկներին կիրառելու խոսքային տարբեր կանոններ. տղաների մոտ զարգանում է մրցակցային (competitive) խոսքը, իսկ աղջիկների խոսքը առանձնանում է խոսակցի հետ համագործակցելու ձգտումով /Maltz and Borker, 1982/:

Վերջին քսան տարիների ընթացքում գենդերի վերաբերյալ կատարված ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս, որ խոսքում գերիշխողը արական սեռն է: Իգական սեռի ներկայացուցիչները լեզվի միջոցով փորձում են հաղթահարել իրենց խոսքի նկատմամբ կիրառվող գերակայությունը: Կանանց խոսքը արտացոլում է իրենց անվճռականությունը, համերաշխություն հաստատելու հակվածությունը, խոսակցի նկատմամբ հարգանք դրսևորելու ձգտումը, խոսակիցներին համախմբելու ցանկությունը: Տղամարդկանց խոսքը մատնանշում է նրանց անկախությունը, խոսակցությունը վերահսկելու ձգտումը:

Ուսումնասիրելով տղամարդկանց և կանանց լեզվական տարբերությունները՝ գիտնականները առանձնացնում են երեք հիմնական մոտեցում՝ այսպես կոչվող *նվազեցնող* (deficit model - /Lakoff, 1975/), *գերիշխող* (dominance model - /Fishman, 1983/) և *տարբերություն մատնանշող* (difference model - /Coates, 1986; Tannen 1990/): Ըստ նվազեցնող մոդելի՝ կանանց խոսքը համարվում է ոչ լիարժեք իրենց սեռային դերի պատճառով: Գերիշխող մոդելի համաձայն՝ հաղորդակցության ընթացքում մատնանշվում է արական սեռի առավելությունը իգական սեռի նկատմամբ: Տարբերություն մատնանշող մոդելը առաջ է քաշում այն միտքը, որ տղամարդիկ և կանայք, ապրելով նույնիսկ միևնույն միջավայրում, ունեն միմյանցից տարբերվող մշակութային աշխարհներ: Սա բացատրվում է այն հանգամանքով, որ սեռերի տարանջատումը մանկության տարիներից հանգեցնում է տղամարդկանց և կանանց խոսքային ոճերի և հաղորդակցական նպատակների նկատելի տարբերությունների:

Վերջին տարիներին կանանց դերը հասարակության մեջ փոխվել է: Մեծ թվով կանայք ձգտում են աշխատելու, և նրանց նկատմամբ խտրականությունը նվազում է: Ավելին, խրախուսվում է կանանց առաջխաղացումը աշխատաշուկայում. նրանք զբաղեցնում են բարձր պաշտոններ, հաջողությունների հասնում: Այսպես, օրինակ, ինչպես նշում են Դ. Գրեդոլը և Ջ. Սվանը, կանանց բնորոշ միջանձնային համերաշխություն ստեղծելու ռազմավարության շնորհիվ հեռուստահաղորդավարուհիներին հաջողվում է ավելի բաց և արդյունավետ քննարկումներ անցկացնել /Graddol and Swann, 1989/:

Տղամարդկանց և կանանց խոսքում լեզվական միջոցների և ոճի ընտրությունը պայմանավորված է տվյալ համատեքստով, տվյալ խոսքային իրադրությամբ, սակայն գոյություն ունեն խոսքային առանձնահատկություններ, որոնք ավելի հաճախ նկատելի են տղամարդկանց խոսքում, ինչպես նաև լեզվական առանձնահատուկ ձևեր, որոնք բնորոշ են կանանց խոսքին: Զննարկենք դրանք՝ վեր հանելով երկու տարբեր սեռերին բնորոշ լեզվական միջոցները և ոճերը:

Ուսումնասիրելով կանանց և տղամարդկանց խոսքը՝ մի շարք գիտնականներ գալիս են այն եզրահանգմանը, որ խառը գենդերային հաղորդակցության ընթացքում տղամարդիկ ավելի հաճախ են ընդհատում կանանց /Mc-Millan et al., 1977; West and Zimmerman, 1983/: Ըստ գիտնականների՝ հաղորդակցության ընթացքում տղամարդիկ ընդհատում են կանանց խոսքը՝ առանց հաշվի առնելու նրանց սոցիալական դիրքը: Խոսքն ընդհատում են գրույցի

ուժեղ մասնակիցները՝ փորձելով խոսակցին զրկել խոսքի իրավունքից և ղեկավարելով զրույցը:

Արական սեռի ներկայացուցիչներն ավելի հաճախ են կիրառում արտահայտություններ, որոնց միջոցով հնարավոր է ուղղորդել զրույցը /Zimmerman and West, 1975; Zimmerman and West, 1987/: Օրինակ՝ *My personal view is... I have a good idea...: Տղամարդիկ հակված են ուղիղ հայտարարություններ անելու /Fishman, 1983/, «ինչպես նաև հակառակվելու խոսակցի կարծիքին» /Hirschman 1973: 11/: Արական սեռին բնորոշ է նաև խոսակցի մեկնաբանությունները արհամարհելը՝ կամ ընդհանրապես չպատասխանելով /Hirschman, 1973/ կամ տալով «ուշացած կարճ պատասխան» (delayed minimal response) /Zimmerman and West, 1975/: Այս ամենից կարելի է հետևություն անել, որ իգական սեռի հետ հաղորդակցվելիս տղամարդիկ մատնանշում են իրենց իշխանությունը կանանց նկատմամբ հատկապես դեմ առ դեմ հաղորդակցության ժամանակ:*

Տղաները կիրառում են այսպես կոչվող զրույցը *սրող ուղեցույց բառեր* (aggravated directives), այսինքն բառեր, որոնք ակնհայտ կերպով մատնանշում են զրուցակիցների միջև կարգավիճակային տարբերություններ: Նրանք հաճախ կիրառում են այսպիսի արտահայտություններ՝ *you shut up your big lips, stand away* և այլն: Ըստ Չ. Գուդվինի՝ տղաների խոսքում առկա ուղեցույց բառերը մատնանշում են զրուցակիցների տարբերությունները և շեշտում անհատական իրավունքները /Goodwin, 1992/:

Վերը նշված առանձնահատկությունները ցույց են տալիս, որ արական սեռի ներկայացուցիչները նախընտրում են լեզվական այնպիսի միջոցներ և ոճեր, որոնք ցույց են տալիս նրանց գերակայությունը հակառակ սեռի նկատմամբ:

Այժմ անդրադառնանք կանանց խոսքին:

Գենդերի վերաբերյալ գրականությունը հանգեցնում է այն մտքին, որ կանանց խոսքն ավելի մեղմ է: Իգական սեռի ներկայացուցիչները հատկապես խառը գենդերային քննարկումներում խուսափում են բախումներից և տարածայնություններից: Նրանք հակված են ստեղծելու միասնություն՝ խոսակցի հետ կիսելով ընդհանուր կարծիքներ և այլն:

Տարբեր համատեքստերում դիտարկելով կանանց խոսքը՝ Փ. Ֆիշմանը գալիս է այն եզրահանգմանը, որ խոսակցի հետ հաղորդակցվելիս կանայք հակված են հարցեր տալու: Գիտնականը սա բացատրում է այն հանգամանքով, որ հարցերի միջոցով նրանց հաջողվում է ներգրավել խոսակցին զրույցի մեջ /Fishman, 1978/: Ինչպես նշում է Ա. Հիրշմանը, «կին-տղամարդ խոսակցությունները հաճախ վերածվում են հարց ու պատասխանի, որտեղ կանանց դերը հարցեր տալն է, իսկ տղամարդկանցը՝ պատասխանելը» /Hirschman, 1973:10/: Օրինակ՝

Woman: “Say, when a cow’s laying down, which end of her gets up first?”

George: “The hind end, mum.”

Woman: “Well, then a horse?”

George: “The for’ard end, mum.”

Woman: “Which side of tree does the moss grow on?”

George: “North side.”

Woman: “Well, I reckon you have lived in the country. What's your real name now?”

George: “George Peters, mum.” (Mark Twain)

Վերը նշված երկխոսության մեջ, ինչպես տեսնում ենք, կնոջ դերը հարցեր տալն է, տղայինը՝ պատասխանելը: Այս հարց ու պատասխանի վերածված երկխոսության մեջ կնոջ հարցադրումներն ուղղված են տղային խոսակցության մեջ ներգրավելուն և նպատակ ունեն պարզելու նրա անունը:

Խոսակցին զրույցի մեջ ներգրավելու այլ միջոց են կանանց խոսքում հաճախ նկատվող *մենք, դուք* դերանունները /Hirschman, 1973/: Սա կարելի է բացատրել այն հանգամանքով, որ կանայք հակված են բանակցելու և մտերմություն ստեղծելու խոսակցի հետ՝ փորձելով նրա համաձայնությունն ստանալ քննակվող թեմայի շուրջ:

Աղջիկները, ի հակադրություն տղաների, նախընտրում են այնպիսի ուղեցույց բառեր, որոնց միջոցով նրանք արտահայտում են խնդրանքներ, առաջարկ անում: Նրանք նախապատվություն են տալիս նաև այնպիսի ուղեցույց բառերի կիրառությանը, որոնք ցույց են տալիս խոսակցի հետ համատեղ գործողություն /Labov and Fanshel, 1977/: Կանանց խոսքում հաճախ նկատվում է *“let us”* արտահայտությունը, որի միջոցով ակնհայտորեն ակնկալվում է խոսակցի մասնակցությունը տվյալ գործողության մեջ:

Հիմնվելով վերոհիշյալ գիտնականների կողմից կատարված հետազոտությունների վրա՝ կարելի է ենթադրել, որ հաղորդակցության ընթացքում կանայք մեծ նշանակություն են տալիս խոսակցի դերին և ջանք են գործադրում լավ հարաբերություններ ստեղծելու նրա հետ:

Իգական սեռի ներկայացուցիչները հաճախ ընդունում են այսպես կոչվող «լուռ բողոքի ռազմավարություն» (strategy of silent protest), երբ նրանց խոսքն ընդհատում են կամ երբ նրանք ստանում են ուշացած կարճ պատասխան /Zimmerman and West, 1975; West and Zimmerman, 1987/: Չգտելով ներդաշնակության՝ կանայք հակված են լուռ հանդուրժելու հակառակ սեռի կողմից իրենց խոսքի նկատմամբ ցուցաբերվող խտրականությունները:

Կանայք ավելի հաճախ են կիրառում լեզվի գրական ձևեր, քան տղամարդիկ /Holmes, 1990/: Քանի որ գրական լեզուն կիրառվում է բարձր սոցիալական դիրք ունեցող անձանց կողմից, ուստի, կարելի է ենթադրել, որ հաղորդակցման ընթացքում կանայք ավելի շատ են ձգտում երևալ սոցիալապես բարձր դիրքի տեր, քան տղամարդիկ:

Այժմ անդրադառնանք հոդվածի բուն թեմային՝ թերասություններին, և վերլուծենք դրանք տղամարդկանց և կանանց խոսքում:

Ինչպես հայտնի է, թերասությունները հաղորդակցական ռազմավարություններ են, որոնց միջոցով խոսողը մեղմացնում է իր խոսքը, ներկայացնում իր պահանջները զգուշությամբ՝ դրանք դարձնելով ավելի ընդունելի միջանձնային հարաբերություններում: Օրինակ՝ Teacher: *If I may say so*, you did your task wrongly. Նախադասությունում ուսուցիչը *If I may say so* արտահայտության միջոցով փորձում է կտրուկ կերպով չբարձրաձայնել աշակերտի սխալը՝ նախընտրելով ավելի մեղմ խոսքը:

Թերասությունները խոսքին հաղորդում են նաև անորոշություն, անվճռականություն, կասկած: Օրինակ՝ Woman: *As long as I know, I would have passed you your tea first* (Mark Twain). Այս նախադասության մեջ կինը թերասության միջոցով խոսքը դարձնում է անորոշ և կասկած է արտահայտում՝ արդյոք պիտի սկզբում թեյը մատուցեր, թե ոչ:

Թերասությունների միջոցով խոսողը կարող է դրսևորել քաղաքավարություն, ինչպես օրինակ՝

Pupil: *Can I have* a scissors to cut it down?

Teacher: No, you make your own rat. (Sylvia Ashton-Warner)

Ուղիղ կերպով խոսքը կազմելու փոխարեն (Give me scissors to cut it down) աշակերտը նախընտրում է քաղաքավարությամբ արտահայտել իր միտքը՝ միևնույն ժամանակ թույլտվություն խնդրելով ուսուցչից մկրատ վերցնելու համար:

Թերասությունների միջոցով կարելի է նվազեցնել պատասխանատվությունը հաղորդվող տեղեկության նկատմամբ: Օրինակ՝ Woman: To his estimates, the experiment did not work out (Mark Twain) նախադասությունում to his estimates արտահայտության միջոցով կինը հաղորդվող տեղեկության հավաստի լինելու վերաբերյալ պատասխանատվությունը վերագրում է 3-րդ անձին:

Տարբեր գիտնականների կողմից կատարված հետազոտությունները ցույց են տալիս, որ թերասությունները կանանց խոսքում ավելի հաճախ են հանդիպում /Lakoff, 1975; Preisler, 1986; Holmes, 1990; Coates, 1986; Tannen, 1990/: Սակայն կանանց և տղամարդկանց խոսքում թերասությունների դերի և հաճախականության վերաբերյալ կան նաև այլ կարծիքներ: Այսպես՝ Ա. Մյուլերի հետազոտությունները ցույց են տալիս, որ թերասությունները կանանց և տղամարդկանց խոսքում կիրառվում են գրեթե նույն հաճախականությամբ: Ըստ գիտնականի՝ այս լեզվական ռազմավարությունը չի համարվում որպես արական կամ իգական սեռի ներկայացուցիչների խոսքը բնորոշող միջոց /Mulac et al., 1986; Mulac et al., 1986/:

Ջ. Գիքսոնի և Գ. Ֆոսթերի կարծիքով թերասությունների կիրառումը պայմանավորված է տվյալ համատեքստով և գրուցակիցներով, նրանց սեռով, սոցիալական կարգավիճակով, տարիքով և այլն /Dixon and Foster, 1997/: Վերլուծենք մեկ օրինակ, որտեղ, ելնելով գրուցակիցների սոցիալական կարգավիճակի տարբերություններից, տղայի խոսքը ավելի մեղմ և անվճռական է, քան ուսուցչուհունը: Աշակերտի խոսքային ոճի նման ընտրությունը պայմանավորված է այն հանգամանով, որ նա գրուցում է իր ուսուցչուհու հետ, որն իրենից վերադաս է:

Student: “Mrs. Henderson, *I’m sick of* writing.”

Teacher: “Well, go and write, ‘I am sick of writing.’”

Student: “Mrs. Henderson, *You said I could* play the piano when we come in.”

Teacher: “That’s right.”

Student: “*Can I play it now?*”

Teacher: “Have you finished your writing?”

Student: “No.” (Sylvia Ashton-Warner)

Առաջին նախադասության մեջ աշակերտը իր ցանկությունն ուղղակի արտահայտելու փոխարեն՝ մեղմացնում է խոսքը, այսինքն՝ “I do not want to

write” ձևի փոխարեն, նա նախընտրում է “I’m sick of writing” ձևը: Այնուհետև, նա իր խոսքում մատնանշում է ուսուցչի կողմից ասվածը, որի միջոցով գերծ է մնում որոշակի պատասխանատվությունից (You said I could...): Երկխոսության ավարտին աշակերտը, քաղաքավարություն դրսևորելով, թույլտվություն է խնդրում ուսուցչուհուց դաշնամուր նվագելու համար:

Լեզվաբանության մեջ տղամարդկանց և կանանց խոսքի ուսումնասիրությունների համար էական դերակատարություն ունեցան Ռ. Լեյկոֆի կողմից գենդերի և լեզվի վերաբերյալ կատարված դիտարկումները, որոնք նաև խթան հանդիսացան լեզվի և գենդերի վերաբերյալ այլ բնագավառներում ուսումնասիրությունների համար, ինչպես օրինակ՝ մարդաբանություն, հոգեբանություն, սոցիոլոգիա և այլն:

Վերլուծելով կանանց խոսքը՝ Ռ. Լեյկոֆը հանգում է այն մտքին, որ «կանացի» երևալու համար իզական սեռի ներկայացուցիչները պետք է կիրառեն խոսքային ոչ հաստատուն, անվճռական ոճը: Գիտնականը առանձնացնում է մի շարք լեզվական միջոցներ և ոճեր, որոնք առավել հաճախ են նկատվում իզական սեռի ներկայացուցիչների խոսքում, ինչպես օրինակ, պոչավոր հարցեր, հարցական տոնայնություն հաստատական նախադասություններում, ճշգրիտ քերականական ձևերի կիրառում և այլն: Կանանց խոսքը բնորոշող լեզվական միջոցների թվում են նաև թերասությունները /Lakoff, 1975/: Վերլուծենք մեկ օրինակ՝

Chairman: “I was on my way to town. I met Matawherto coming home again. He said that when he got to school this morning, Mrs. Henderson sent him home and told him not to come back again.”

Teacher: “That’s *only* a child’s tale Peter. Mrs. Henderson said no such thing.”

Chairman: “Well, that’s what he told me.”

Teacher: “But Peter, he is *only* a baby. *Surely*, you are not going to go by the story of a baby.” (Sylvia Ashton-Warner)

Տնօրենի և ուսուցչի երկխոսության մեջ ուսուցիչը *only* թերասության միջոցով փորձում է մեղմացնել իրադրությունը, այնուհետև կրկին *only* բառի միջոցով նա աշակերտի խոսքի նկատմամբ թերահավատություն է հաղորդում, ինչպես նաև մատնանշում է իր վերաբերմունքը (*Surely...*) ասվածի վերաբերյալ:

Չ. Հոլմսը, ուսումնասիրելով թերասությունները առօրյա խոսքում, պնդում է, որ դրանք կարող են կատարել տարբեր գործառույթներ: Նա առանձնացնում է թերասությունների երկու գործառույթ՝ այսպես կոչվող ազդեցիկ (*affective*) և էպիստեմիկ (*epistemic*): Թերասությունների ազդեցիկ գործառույթի միջոցով արտահայտվում է խոսողի ցանկությունը՝ միջանձնային համերաշխություն ստեղծելու: Էպիստեմիկ գործառույթի կիրառելիության դեպքում դրանք արտահայտում են խոսողի անորոշությունը տվյալ տեղեկության վերաբերյալ: Ուսումնասիրելով կանանց և տղամարդկանց խոսքը՝ Չ. Հոլմսը եզրահանգում է, որ երկու սեռերը կիրառում են թերասությունները տարբեր կերպ: Կանայք թերասությունները կիրառում են որպես «դրական քաղաքավարության» ռազմավարություններ: Օրինակ, ըստ գիտնականի, իզական սեռի ներկայացուցիչները կիրառում են *sort of* թերասությունը՝ խոսքը մեղմացնելու և խոսակցի նկատմամբ հոգատարություն դրսևորելու նպատակով: Նմանապես, կանայք կիրառում են *you*

know թերասությունը որպես խոսակցին գրույցի մեջ ներգրավելու միջոց: Մինչդեռ տղամարդիկ կիրառում են **sort of** և **you know** թերասությունները էպիստեմիկ իմաստով՝ արտահայտելով կասկած և անորոշություն տվյալ տեղեկության վերաբերյալ /Holmes, 1990/: Օրինակ՝ Woman: You are **sort of** pale (Mark Twain). Այս նախադասության մեջ sort of թերասության միջոցով կինը իր հոգատարությունն է արտահայտում խոսակցի նկատմամբ, մինչդեռ Man: This is **sort of** a metal (Mark Twain). նախադասության մեջ տղամարդը անորոշություն է ցուցաբերում այն բանի նկատմամբ, թե տվյալ իրը կոնկրետ որ մետաղն է:

Ջ. Քուոթսը առաջարկում է թերասությունների այլ գործառույթներ. կանայք կիրառում են թերասություններ՝ հաշվի առնելով խոսակցի զգացմունքները, երբ խոսողը վստահ չէ, թե ինչպես կարձանգանքի խոսակիցը տվյալ տեղեկությանը: Նմանատիպ թերասությունների օրինակներ են՝ **sort of, kind of, really**: Գիտնականի կարծիքով իզական սեռի խոսքում թերասություններ կարող են կիրառվել նաև որպես տվյալ համատեքստում ճշգրիտ բառը գտնելու միջոց /Coates, 1986/:

Այսպիսով, կարելի է եզրակացնել, որ տղամարդկանց և կանանց խոսքը էապես տարբերվում է միմյանցից: Ուսումնասիրության ենթարկելով գենդերի և լեզվի վերաբերյալ տարբեր գիտնականների կողմից կատարված հետազոտությունները՝ հանգում ենք այն մտքին, որ խոսքում գերիշխողը արական սեռն է: Առաջնորդվելով հասարակության մեջ իրենց գերակայությամբ՝ արական սեռի ներկայացուցիչները փորձում են լեզվի միջոցով ցույց տալ իրենց վերադասությունը հակառակ սեռի նկատմամբ: Մյուս կողմից, կանայք փորձում են խոսակցին ներգրավել գրույցի մեջ՝ խոսակցի հետ կիսելով ընդհանուր կարծիքներ, հաստատելով համերաշխություն: Նրանք խուսափում են բախումներից և տարածայնություններից:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Aries E. Interaction patterns and themes of male, female and mixed groups // *Small Group Behaviour*, v. 1, Sage Publication, 1976.
2. Coates J. Women, men and language. New York: Longman, 1986.
3. Coates J. Women talk, conversation between women friends. Oxford: Blackwell, 1996.
4. Coates J. Language and gender, a reader. Oxford: Blackwell, 1998.
5. Dixon J., Foster D. Gender and hedging: from sex differences to situated practice // *Journal of Psycholinguistic Research*, v. 26 (1), 1997.
6. Fishman P. Interaction: the work women do // Thorne B., Kramarae Ch., Henley N. (eds.) *Language, gender and society*. Rowley, MA: Newbury House, 1983.
7. Goodwin C. Assessments and the construction of context // Duarnti A., Goodwin C. (eds.) *Rethinking Context: Language as an interactive phenomenon*. Cambridge: Cambridge University Press, 1992.
8. Graddol D., Swann J. Gender voices. Oxford: Basil Blackwell, 1989.
9. Hirschman A. The changing tolerance for income inequality in the course of economic development // *The Quarterly Journal of Economics*, v. 87, 1973.

10. Labov W., Fanshel D. Therapeutic discourse: psychology as conversation. New York: Academic Press, 1977.
11. Lakoff R. Language and woman's place. Harper and Row, 1975.
12. Holmes J. Hedges and boosters in women's and men's speech // *Language and communication*, v. 10, 1990.
13. Maltz D., Borker R. A cultural approach to male-female miscommunication // *Language and social identity*. Cambridge: Cambridge University Press, 1982.
14. McMillan J. et al. Women's language: uncertainty or interpersonal sensitivity and emotionality // *Sex Roles*, v. 3, 1977.
15. Mulac A. et al. Male/female language differences and attributional consequences in a public speaking situation: toward an explanation of the gender-linked language effect. *Communication Monographs*, 1986.
16. Mulac A. et al. Male/female language differences and effects in same-sex and mixed-sex dyads: the gender-linked language effect // *Communication Monographs*, 1988.
17. Preisler B. Linguistic sex roles in conversation: social variation in the expression of tentativeness. Amsterdam: Mouton de Gruyter, 1986.
18. Tannen D. You just don't understand, women and men in conversation. New York: Ballantine Books, 1990.
19. West C., Zimmerman D. Sex roles, interruptions, and silences in conversation // *Language and sex: difference and dominance*. Rowley, MA: Newbury House Publishers, 1975.
20. West C., Zimmerman D. Small insults: a study of interruptions in cross-sex conversations between unacquainted persons // Thorne B., Kramarac C., Henley N. (eds.) *Language, gender and society*. Cambridge, MA: Newbury House, 1983.
21. West C., Zimmerman D. Doing gender // *Gender and society*, v. 1, 1987.

Н. АРУТЮНЯН – Хеджирования в речи женщин и мужчин. – Исследования по гендерным вопросам и языку показывают, что мужчины и женщины «говорят» на разных языках, то есть, они предпочитают различные языковые средства для выражения своих мыслей. Целью данной статьи является изучение языковых различий между представителями двух разных полов, в частности, роли хеджирования в их речи.

Ключевые слова: различные языковые средства, прерывание, хеджирование, мужской и женский пол, мужчины и женщины, гендер

N. HARUTYUNYAN – The Role of Hedges in the Speech of Women and Men. – Studies on gender and language show that men and women speak in different ways, that is, they prefer different linguistic means to express their thoughts. The aim of the paper is to explore the language differences between the representatives of the two sexes with special reference to the role of hedges in male and female speech.

Key words: communication differences, different linguistic means, interruption, hedges, male and female sexes, men and women, gender